

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՈՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԴԱՅՆԱԶԱՐ
ԽՈՐԱԿՈՐԴԱՆՈՒՆ
Գ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԿԻ ՊԱՆՔ ՕՍՏԱՆԻ
ԽՈՐԱԿՈՐԴԱՆՈՒՆ ՈՒՂՈՂՈՒՄ ԵՄԱՍԿ ԿԱՄ ԵՄԻ ՊՐԵՄԻԵՐ
ԵՄ ԶԻ ՊԱՐԱԴԻՐ

Bureaux du Journal HAIRÉNIK
GAIAT, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.

10 ՓԱՐԱՅ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ և ԲԱԶՄԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՄԱՍԿ			
Գրքային համար	300	Թիւ	75
Գրքային համար	150	Թիւ	40
Գրքային համար	300	Թիւ	100
Գրքային համար	150	Թիւ	50
Գրքային համար	75	Թիւ	25
Օտար երկիր	300	Թիւ	25
Ռուսիա	300	Թիւ	10
Թիւստարի ծախքը խմբագրութեան վրայ			
[Դրամի փոխարէն փոստայի փող կ'ընդունուի, 115 դր.			
փոստայի փողը 100 դրոշմի տեղի			

عالمه اسكى باق عثمانيد
حريميك غزمه مى اداره سته
10 ՓԱՐԱՅ

ՕՐԵՒԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Գիտելով իր աշակերտներու հա-
մար օրեանի մը հաստատութեան
ծրագրը երբ հրատարակեցաւ
անցած տարի Կեդրոնականին Խոս-
մակալութեան կողմէ, ընդհանուր
կողմէ զգացուած գոհունակութիւնը
նկատեալ աւելցանք որ զաւա-
ռացի ուսանող պատանին պիտի ա-
զատի խանի կեանքէն: Բոլորեցաւ
տարին ու դեռ ոչ օրեան կայ,
զիչերթիկ: Կամ աւելի ճշգրէ-
րով չեմք գիշերօթիկ չի կայ ուս-
ողի եւ չի կայ օրեան ալ: Ու Կեդ-
րոնականին Խոսմակալութիւնը նորէն
կը յայտարարէ թէ տարեկան 26
սովորող պատանի է կերակրել եւ
օրեանեւ վարձարանը աշակերտող-
ները: Բայց այս հրաւերը լսելի պի-
տի ըլլա՞յ, պիտի յանգի՞ զործնա-
կան արգելքի մը: Ահա բարձր խն-
դիր հոս է:

Կիւթական կարողութեան տեղա-
առացի աշակերտներուն համար չէ որ
կը խոսնանք: Այլ կարգի աշակերտները
միտ մեծ գիտելութիւն ունին, դը-
րամը ձեռքերին, արդի ինչպէս
որ կողմէ, ուր որ կ'ուզեն, թէեւ
ամէն կարգի նկատմամբ օգուտ-
ւէն է որ Կեդրոնականին աշակերտ
ունեցող գաւառացի ծնողները յանձ-
նեն զանոնք բնակութեան եւ ապ-
րուստի համար եւս վարձարանին
հոստատութեանը: Մեր հոգածու-
թիւնը նիւթապէս անկարողներուն
համար է:

Օրեանի մը հաստատութեանը
կը կ'ընտանք՝ բնականաբար այդ-
կողմերուն համար է, մանաւանդ
զիչերթիկ որ պիտի շատնայ գաւա-
ռացի աշակերտներուն թիւը, եթէ
անոնք գիշերը դուրսնին դնելու տեղ
դրանք: Եւ ոսկայն միջոցը:
Մեր ունեւորներու զգացումին արդի
կիւթայ լաւ գիտնալով չեն կրնար
ենթադրել թէ կը գտնուին կարո-
ղութեան տեղ քանի մը անձեր, Պո-
լի թէ գաւառները, որոնք փոխա-
տուութեան ձեւին ներքեւ աշակ-
երթիկն մը ընեն նիւթապէս ան-
կարող աշակերտներու: Չունինք ըն-
կերթիկն մը որ, միշտ փոխադ-
րութեան սկզբունքին համեմատ,
օգտը ըլլայ աղքատ ուսանողներու:
Չունինք եկեղեցապատկան կալուած-
ներ որոնք եկամուտը յատկացուած
ըլլայ այս օրինակ նպատակի մը:
Վերջինս կրնայ իր իրաւունքն ալ չի
ներքէր ու գրուի մը յատկացնէ աղ-
քատ գիշերօթիկներուն համար: Ու-
րեմն ինչ ընելու է:

Մեր այնպէս կը թուի թէ Կեդ-
րոնականին Խոսմակալութիւնը եթէ
չկրնար օրեանին համար ծանո-
թեան իր երմտացողը նոր ծախ-
քով, կարող է սակայն քիչ-քիչ աւե-
րի աշխատութիւն ստանձնել, գէթ
ուսումնարար, վասն զի կը յուսանք
թէ օր մը Պատրիարքարանը կազմա-
կերպէ մարմին մը ուսանողութեան
նպատակու ծրագրով: Խոսմա-
կալութիւնը չի՞ կրնար ձեւը մը հաս-

տատել իր վարչութեան մէջ, գիշե-
րօթիկ կարօտներու համար նը-
ւեր ընդունելու նպատակաւ, սահ-
մանաւոր միանգամայն փոքրագոյն
քանակը տրուելիք նուէրին:

Մեր մէջ արդարեւ շատ գծուար
է գտնել մէկ երկու հոգի որ տա-
րեկան 30 ոսկի տարու արամադի-
րանուն, չենք ըսել կարող: Բայց
3 ական ոսկի կամ աւելի տուողնե-
րուն վրայ կրնանք շատ յոյսեր դնել:
Միայն տեղ մը պէտք է որ այդ
գումարը յանձնուի: Չեմք յիշել
թէ Արմենակ Էֆ. Սոմունճեան ան-
ցած տարի անմիջապէս տարեկան 12
ոսկի նուիրել խոստացաւ Օրեանին
մէջ աշակերտողի մը համար: Այդ-
աղիւ երկտարեալը իր խոստումը
կը կատարէ, բայց որովհետեւ չի կայ
մարմին մը որ այդ գումարը ընդու-
նի եւ պահարար ամբողջացնէ, ուստի
եւ այդ նուիրատուութիւնը յատկա-
ցուած է կրթական ուրիշ նպատակի
մը: Մենք այնպէս կը հաւատանք որ
եթէ Կեդրոնականը յանձնառու ըլ-
լայ նուէր ոտանալ գիշերօթիկներու
համար կարող պիտի ըլլանք առա-
ջին տարուան մէջ պահել գէթ քա-
նի մը օրեանները որոնց թիւը
ամէն տարի կրնայ շատնալ: Այդ
վրայեւ չենք թէ հարկ չի կայ
գաւառացի գիշերօթիկներուն ամ-
բողջ ծախքը ձրի հոգալ: ոչ ապա-
րէն արդէն անոնք ծախք մը կ'ընեն
կը մնայ այդ գումարը լրացնել:

Իսկ այս առաջարկին հետ միա-
սին ներքի չէ՞ արդեօք փախալի
որ «պապայ Արհեստանոցին» խը-
նամակալութիւնը ինքն ալ աշակցու-
թիւն մը ընէ Օրեանի գիշերօ-
թիկներուն համար: Ոչ ապաքէն
սովորեց կարուածներուն հասցի-
պէտք է յատկանայ այդ կարգինե-
րուն կրթութեանը: Ահաւասիկ պատ-
ուական միջոց մը այդ նպատակը
գէթ մասամբ գործադրելու, ինչ որ
բնաւ արդեւ մը չըլլար պապա-
յին մէջ—որ առայժմ շատ հեռա-
ւոր կ'երեւի—Արհեստանոցին նպա-
տակը իրաւործելու:

Կեդրոնականին Խոսմակալութիւ-
նը մեր կրթական գործին իր մի-
տուցած ծառայութեանց վրայ կա-
րեւոր մըն ալ աւելցուցած կ'ըլլայ
եթէ Օրեանին համար յղացած
գաղափարին գործադրութեանն ալ
միջոցներ ինք տնօրինէ: Իրաւ է
որ արդէն շատ աշխատութիւն ու-
նեցողներէն աւելի խնդրելու արդա-
րացի չէ, բայց... Բայց ինչ ընելու
իմանք մը չեն կորսնցներ եթէ հան-
րային շնորհակալութեանը նոր իրա-
ւունք մըն ալ ստանան ամենամեծ
օգուտի մը գործադրները հանգի-
սանալով:

ԵՄԱՍԿ ԳՐԱԿԱՆ ԵՄԱՍԿ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՄԱՐԱՆ
ԳԼԻՔԻ (ՎԵՐԻՆ ՍԱՎՈՒՄ)

Մեր հայրենի գաւառներուն մէջ կայ
սովորութիւն մը որով նորածին տղան
կը պառկեցնեն հողին վրայ «որպէս զի
տղեկն այդ հողէն ուժ աւնէ, կենք
առնէ եւ ալ այնուհետեւ այդ հողէն

չգատուի, չուրանայ այդ հողը, նեղե-
հութեան երթալով հոն չմնայ, չառ-
սրտառու է ատրկա եւ բանաստեղծական.
Բայց ատրկա անդին մեծ արժէք մը չու-
նի, դրական միջոցներ պէտք են չրա-
նելու համար տղան հողէն. տանք իրեն
գիտութիւն եւ արհեստներ:

Նեղեհութիւն, այս խօսքը չի՞ յիշեցնել
ձեզ քիչ մը փոքրիկ Սավուացին որ կը թո-
ղու իր ձեռնասկիւ լեռները եւ կ'երթայ
քաղաքներու միտ ծխանները մաքրել
կամ իր հայրենի միակ ժառանգութիւն
ինկած հիւսուած ջնարին հեծեծող խա-
ղերով իր սիրական մկնաղը խաղցնել,
քանի մը առ փրցնելու համար ողոր-
մած անցորդներէն:

Բայց գրեթէ չի կայ ոչ եւս այդ սըր-
տառու տիպարը. փոքրիկ Սավուացին
ոչ եւս սովորուած է տարագրել ճարե-
լու համար պատու մը հաց. խրոխտ իր
փառապանք Ալպաններուն մէջ եւ եր-
ջանիկ, շարժաւոր ծիծաղով մը կը դիտէ
օտարներն որք իրեն կը դիմեն խնդրելու
իր ճարտարութեանց արդիւնքը:

Այս ամէնը ժամագործութեան կը
պատրի Սավուացին: Սավուայի, Ձու-
ցերից սահմանակից այդ գաւառին մէջ
խառն ծագած է ժամագործութիւնը ու-
րուն համար կայ նաեւ մասնաւոր վար-
ժարան մը:

Ժամագործութեան ազգային վարժա-
րանը (Ecole nationale d'Horlogerie et
Cluses, Haute Savoie) կը գտնուի Մոն-
Պլանէ քաղ մը անդին Արվի հմայել
հովտին մէջ ի Գիւլը (վերին Սավուա),
2000 բնակչով փոքր քաղաք մը:

Աւետարական եւ ճարտարական նա-
խարարութեան ուղղակի ինստիտիւտի
Ֆրանսացիներուն համար բացուած է
այդ վարժարանը եւ Ֆրանսացիներ միայն
կ'ընդունուին: Բայց տնօրէնը Պ. Է. Բէլըր
(M. E. Peltre) որուն կը պատրի առ տե-
ղեկութիւնները, խօսք տուած է ըն-
դունիլ հայ տղաները:

Գործընի նպատակն է հասցնել.
1. Ուսուցել ու ճարտար գործաւոր-
ներ որոնք կարող ըլլան չինել ամբողջ-
ովն կամ մասամբ ամէն տեսակ ժամա-
ցոյցներ, երկտարական հեռագրի գոր-
ծիներ եւ գիտութեանց ու արհեստներու
յատուկ ճշգրտութեան սարուածներ:

2. Հարկ եղած ուսումը տալ այն երի-
տասարդներուն որոնք կը պատրաստուին
այս կարգի ճարտարութեանց գործարա-
նի տէրեր կամ տնօրէններ ըլլալ:

Գործընի ընթացքը կը տեսէ երեք
տարի: Ուսումը կը բաժնուի երկու միա-
սի, տեսական եւ գործնական. կ'աւան-
դուին Ֆրանսացիներ լեզու, Թուրքմու-
թիւն, փորձերը աշխատելի, երկրաչա-
փութիւն, երանկիւնաշարժութիւն, մե-
քենագիտութիւն, տիեզերագիտութիւն
(cosmographie), բնագիտութիւն (մաս-
նաւորապէս երկտարականութիւն) եւ դը-
ծագործութիւն մեքենաներու: Բոլոր այս
տեսական դասերուն մէջ հոգ կը տարուի
կիրարկութիւնները սորվեցնելու մանա-
ւանդ:

Իսկ գործնական ուսումը, որ կը
տրուի չորս ընդարձակ աշխատանքե-
րու մէջ, կը կազմեն. 1. Նախագիծ-
ներու (ébauche) շինութիւն, pignon,
remontoir au pendent, շարժիչ մասեր
(cadrature), կատարում (finissage), զա-
նազան խուսակներ (échappement), plan-
tage, աղւցում (emboilage), յարդա-
րում (réglage):

2. Այլ եւս այլ երկրորդական մասերը
ինչպէս անիւներու ակաւները, նուրբ
քարերու աշխատութիւն եւ sertissage,
նոյնպէս ժամացոյցի տուփերու պատ-
րաստութիւն եւ հեռագրական ու գի-
տական գործիներու շինութիւն:

Գործընը ձրի է, միայն թէ աշակե-
րը զարդ մտած ատեն կը վճարէ 25
ֆրանք իր կործնիչ գործիներուն կամ

վնասին համար, իսկ տարին 5 ֆրանք
բաղնիքի համար:

Ընդունուելու համար պէտք է տե-
սած ըլլալ նախակրթարանի ընթացքը,
գիտնալ՝ Ֆրանսերէն կարդալ, գրել,
ուղղագրութիւն, Թուրքմութիւն, մեթ-
րական գրութիւն. ձեռքը ունենալու է
ծննդեան եւ բարի վարքի վկայագիր:

Աշակերտները ցերեկօթիկ են ամեն-
քըն ալ, սակայն վարձարանին հսկողու-
թեան տակ: Կենքը համեմատաբար
խիտ աժան է այդ փոքր քաղաքին
մէջ. վարձարանին վարչութեան առա-
ջարկութեամբ, լաւ ընտանիքներ իրենց
մէջ կ'ընդունին աշակերտներ ամսական
50-60 ֆրանքով եւ կուտան անուշ-
քեակարան, կը լուան ձեռնակեղնները.
վերջապէս աշակերտները կը խնամուին
այնպէս ինչպէս իրենց ընտանիքին մէջ:

—Հարստանալ կ'ուզէք, երիտա-
ւորդ բարեկամներս, ժամագործ եղէք,
անա՛ արհեստ մը որ գրեթէ գոյութիւն
չուի մեր երկրին մէջ, մինչդեռ ամէն
մարդ արամաղիլ է ունենալ ժամացոյց
մը գրանդին մէջ կամ սպրոնին: Գի-
տական ձիւղ մըն է ժամագործութիւ-
նը, մեքենագիտութեան կիրարկութիւ-
նը, մանաւանդ որ առդիսդ կը կոչ-
ուին... ժամագործները. ասկէ աւելի
ինչ կ'ուզէք: ՅՈՎՀ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՇՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
Գիւլիւր Ապպուս խան, թիւ 4, Մա-
րուշիլար իջի, Սաւադը, Ամէն օր կ'ես
օրէն վերջը:

Սոյն գրասենեակի տնօրէնն, որ եր-
կար տարին օմ. դատարանաց մէջ
գանազան պաշտօններ վարելէ յետոյ
այժմ վաւարարութեան հետեւած է,
կը վարէ սոյն գրասենեակի տնօրնու-
թիւնը:

ԿԼ ԽՄԲԱԳՐԻ «Թուրք» լեզուա-
ճամ. ամէն նախարարութեանց եւ մաս-
նաւորապէս դատարանաց ուղղելի ամէն
կարգի եւ տեսակի աղբարակելի, իթի-
րուց, լա՛ւա, բոթիկ, ինչպէս նաեւ
ընկերական, տեւետարական եւ վաճառա-
կանական պայմանագիր, ծրագիր, մու-
հակ, նամակ, յօդուած, աղագիր եւ
այլն:

Ընձեռած է ամէն միջոց եւ ձեռն-
հաս անձանց աշխատութիւնն, որոնց օ-
ժանդակութեամբ կը ստանձնէ,

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ օտար տէրու-
թեանց Կ. Պ. Վրայ հիւպատոսարանաց եւ
Պատրիարքարանաց ուղղելի դատական
առեւտրական, վաճառականական եւ
ընկերական նմանորինակ ամէն կարգի
եւ տեսակի գրութեանց՝ հայ, յուն,
գաղ. անգլ. գերմ. ուսմ. իտալ. սպան.
երբայցեւ. եւ արդ. լեզուքը:
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ յիշող լեզուք
խմբագրեալ նոյնօրինակ ամէն կարգի եւ
տեսակի գրութեանց՝ որ լեզուէ որ կը
պահանջուի:

ԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ԶԻՐԻՒՆ ԿԼ ԿԼ ԿԼ
նալից հաշուոց. Տոմարաշխարհի
գրութեան վարձածուն անկարգ տու-
մարդ:

Գրաստապահութիւն, ճշգրտաչա-
թիւն, ուղղամտութիւն երաշխաւորելու:

ԲԻՆԻՒԹԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ
ՎԼԻ ԹԻՆԻՒՄԷ
Երկրորդ ասի (Միջին ընթացի)
Հ Ե Գ Ի Ն Ա Կ

Պետական խորհրդի քարտուղար եւ
օսմարերէն լեզուի եւ գրագիտութեան
ուսուցիչ:

Պետական Եֆէֆի Կարապետեան
Հիշելով, Օսմանեան լեզուի ուսու-
մը առաւել եւս զարգացնելու նպատա-
կաւ, այս անգամ իր ընթերցանութեան
գրասենեակին «Միջին Բնագր» ալ
հրատարակ հանած է:

Պատ. Տնօրէններ, ուսուցիչներ, ու-
շակերտներ եւ լեզուի սիրահարներ
կրնան դիմել Պատը Արի ճատուսի 78
խոչ Տէֆօն, որ լայն է երկուշարթի,
թղեղարթի եւ ուրբաթ օրերը: Գին 2
ուրուշ:

ՏՈՒԹԵՐ

ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՋԼԱՆՏԱՐՈՅԺ

ԵՄԱՍԿ ԵՄԱՍԿ

Ուղղելի, Ողնաձուծի եւ համայն
ցղային հիւանդութեանց,
որպիսիք է՝

խեղձի պոլիոմիելիտ, կալիւս, անգո-
մալուսութիւն, կրքնախտութիւն,
քնաշարժութիւն, լուսնախտութիւն,
քնաշարժութիւն, դիւստրոֆ, մոտոցո-
թիւն, ջղապարտութիւն (hystérie),
ջղապարտութիւն, անարարութիւն,
ջղային անարարութիւն, խելագարու-
թիւն եւ այլն:

Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր յա-
կիսաւոր, Բերա Պէքեար փողոց 9:

ՄԻՐՏԻՉ ԴԱՅՆԱԶԱՐ

(Ի Տիւրիքի խան, թիւ 5, Ղապարի)
հրապարակին վրայ)

Կը ծանուցանէ ուսանողաց եւ իր
բաղնիքի յանձնարարաց թէ դիւրա-
թեան համար բացած է մասնաւոր դը-
րամեան մը Ե Տիւրիքի խան թիւ 5
ուր փախաղանքներ պարտին դիմել
ամէն օր կ'ես օրէ վերջ իրենց ապա-
րանքները տալու համար: Պայմաններն
են ըստ առաջնայն ամսական տու նուազ
15 դրոշմ վճարում մը ամէն տեսակ
տեղական հայ գրքերու, ֆրանսերէն
փրագրան, գրական, բժշկական, արհես-
տական եւ ամէն կարգի արտադրու-
թեանց համար: Կրնայ ապագային նաեւ
վրաբարձութեան գործիքներ, երտապո-
նաւաւոր անձանց ինքնապատրաստելու:
Կանոնաւոր երաշխաւորութիւն մը տալ
անհրաժեշտ է:

Մանրամասնութեանց եւ գրքերու
ընտրութեան մասին դիւրութեան հա-
մար դիմել անձամբ աւ Միւրիքի Շա-
նազար վերջիցեալ հասցին կամ դա-
ւառաց համար նամակաւ նախկին հա-
ցին ի Ռուսական Բնակարանին Մոմ-
հանդ Ղալաթիա: (Պատասխանի համար
նամակաւորում մը իրելի):

ԿԱՆԱՆՑ

ԲԻՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԽԵԳԻՐԸ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՉ

ԲԵԴՐՈՒԹԻՒՆ, 20 մայիս

Ռուս հրապարակախօսները նուիրում
են շատ համակրական յօդուածներ Կա-
նանց Բժշկական համալսարանի խնդրին
առթիւ, որ վերջերս արժապոտեալ է
հարապին կրթութեան նախարարու-
թեան մէջ, եւ, ինչպէս կարծում են,
չուտով վերջնական լուծում պէտք է
ստանայ:

Ներկայումս Պետերպուրգում կան
կանանց կրթութեան բարձրագոյն դաս-
նիթացներ, որոնք պահվում են մի մի-
այն ժողովրդի առատ նուիրատուու-
թիւններով: Վերջերս եղած մեծամեծ
նուիրատուութիւնները յօդուած կանանց
բարձրագոյն կրթութեան՝ ցոյց են տա-
լիս թէ ինչքան հասունացել է այդ պա-
հանջը ուսմ. ժողովրդի մէջ: Իսկ կա-
նանց բժշկական համալսարան բաց ա-
նելու խնդիրը հանրային կրթութեան
նախարարութեան լուրջ ուշադրութեան
է արժանացել եւ զորա համար օրինա-
ղի է եւս կազմված է արդէն:

Գործի գտնադարձութեան զիջաւոր
պատճառը համարվում էր մինչեւ այժմ
նիւթական միջոցների սղութիւնը: Նոյն
նպատակով հաւաքուած նուէրների ընդ-
հանուր գումարը հասնում էր 300 հազ.
դր. բուլգարի. այժմ համալսարանի մէջ
լուր է տարածուած թէ Պ. Ֆոն Դերվիկ
նուիրել է 450 հազար բուլգար յօդուա-
կանաց բժշկական համալսարանի. ու-
րեմն զիջաւոր արգելքն արդէն խափան-

ուած է եւ ռուս հասարակութիւնը չու-
տով կ'ունենայ կանանց բժշկական հա-
մարտն:

Կանանց բարձրագոյն կրթու-
թեան պահանջը, ինչպէս կարծում
են ռուս գրողները, մեծ կապ ունի
ռուս հասարակութեան ներկայ կազմա-
կերպութեան հետ. որովհետեւ ուրիշ
խնդիրներում հասարակութիւնը որ բու-
լըրովին անտարբեր է, այս հարցում
նոյն հասարակութիւնը լարված հետա-
քըրբութիւն եւ կենդանի գործունէութիւն
է ցոյց տալիս. դա երեւում է ոչ
թէ միայն աղքատ ժողովրդի տուած
մեծամեծ նուէրներից, այլ եւ հասա-
րակութեան զանազան բարոյական ձեւ-
նարկութիւններից, եւ ռուս օրիորդի
ձգտումից այսպէս թէ այնպէս ձեռք
բերելու բարձրագոյն կրթութիւն:

Այժմ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համալ-
սարաններում աչքի են ընկնում ռուս ու-
սանողուհիները բաւական ստուար թը-
ւում. նոքա զնում են ստանալու այն կրթու-
թիւնը, որ կարող էր տալ նոցա իրենց
հայրենիքը. դորա համար հարց են արծա-
ծում թէ միթէ Ռուսաստանին օգուտ
է երկտասարդ կանանց տկամար պան-
դըրմանալը, այն էլ եւանդուն, ըն-
դունակ են կրթութեւ մասին: Այդ ա-
կամայ պանդըրմութեան առաջն առ-
նելու համար պահանջում են չզրկիլ
ռուս օրիորդներին այն մտաւոր սը-
նունդից, որը իրենց հայրենիքը մա-
տակարարում է արդէն ուսանող եւ-
րոպացիներին: Երեսուն տարի ա-
ռաւ երբ առաջին անգամ արծարծվեց
այդ հարցը, այն ժամանակ դեռ եւս
կարելի էր քննութեան նիւթարկել թէ
աղքատը դա անհրաժեշտ է, օգտակար
է եւ հնարաւոր: Ոմանք ասում էին թէ
կնոջ անմատչելի է բարձրագոյն կրթ-
ութիւնը. դորան ապացոյց էին բերում
կնոջ ուղեղի համեմատական չափի տը-
գտաբարձութիւնը, թէ կանայք պատմու-
թեան մէջ նշանաւոր դեր չկատարեցին,
եւ կամ թէ կնոջ առանձնայատուկ կազ-
մութեւնը անկարող է նոյնապէս բարձրա-
գոյն կրթութիւն ստանալ, ինչքան տղա-
մարդը: Դո՛ւրս հակառակորդները ցոյց էին
տալիս որ կնոջ ուղեղի չափը համեմատելով
իր ծարմնի ծանրութեան հետ շատ յարա-
բերական է, եւ թէ կանայք մարդկային
մտաւոր զարգացման պատմութեան մէջ
արեւմտեւ քիչ դեր չեն ունեցնել, ինչպէս
այդ կարծում են, եւ վերջապէս միջին
թիւով կնոջ ուղեղի ամենատարբեր մակե-
րէպէր շատ եւ շատ տղամարդկանցիւր
բարձր է, մինչդեռ վերջիններին չեն
գրկում նոյն կրթութեան հասնելու իրա-
ւունքից:

Երեւի դեռ շատ կը շարունակուէին
փիւսքանութիւնները, եթէ կանայք ի-
րենք գործնականապէս ցոյց տալային որ
արդարեւ դա իրենց համար անկա-
րելի չէ: Ռուս հրապարակախօսնե-
րը առաջին փորձն անելու պատիւ-
ը տալիս են ռուս օրիորդներին:
1862 թ. առաջ մի համեստ օրիորդ (Տի-
կին Սուսլովա) գիտում է Տիրիս եւ Եւրե-
զիր է տալիս Սենադին որ իրեն եւս
ընդունին բժշկական վարժարանում: Սե-
նադը կանոնադրութեան մէջ կանանց
ընդունելութեան մասին արդեւք չըտեմե-
լով, մի փոքր տատանվելուց յետոյ թոյլ
է տալիս, եւ տիկին Սուսլովան հինգ
տարուց յետոյ աւարտում է բժշկական
սորըթորութեան փայլուն աստիճանով:

Դորանից երկու տարի յետոյ նոյն տեղ
նոյն ֆակուլտետում աւարտեց եւ Տիկին
Պոլովան. միեւնոյն ժամանակ Ռուսաստան
բժշկական Ակադեմիայում աւարտեց Տիկին
Կաշկարովան, որ իբրեւ բացառութիւն
ընդունված էր: Այդպիսով ռուս օրի-
որդները թէ Տիրիսում եւ թէ Եւրո-
պայի միւս համալսարաններում հանդի-
սանում են եւրոպացի կանանց համար
կարապետութիւններ: Իրենց օրինակելի
վարք ու բարքով եւ զարմանալի ընդու-
նակութիւնով, ապահովում են ընդ միջո-
ւերով կանանց կանանց համալսարան
մոտեցում իրաւունքը: Այժմ այդ հար-
ցը արդէն վճռված է Եւրոպայում
ի հարկէ դրականապէս. այդ հարցը
ռուս հասարակութեան համար բու-
լըրովին նոր չէ, խնդիրը միայն նորա-
նումն է, որ ռուս հասարակութեան
թիւնը պէ՛տք է թողնի իր աղիւկ-
ներին օտար երկիր դիմելու, մինչդեռ
նա կարող էր նոյնը մատչելի անել
նոյն եւ հայրենիքում, քանի որ դորա
կարեւորութիւնը ժողովրդի մէջ խիստ
զգացված է արդէն:

Ռուս հրապարակախօսները բնակա-
նապէս արծարծում են այն հարցը թէ,
եթէ արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ամերի-
կայի համալսարանները արդէն 30 տարի
է բաց են արել իրենց դռները կանանց,
ինչո՞ւ չարեւք է բացվել նոյն դռները
ռուս օրիորդներին առաջ իրենց հայրե-
նիքում: Նոքա հարցնում են, միթէ
ռուս օրիորդները աւելի՞ քիչ արժանիք,
բարոյականութիւն ունին քան թէ եւ-
րոպացիները: չէ՞ որ նոքա էին առաջին
անգամ եւրոպական համալսարանների
դռները բաց անողները եւ նոքա կա-
րապետութիւններ հանդիսացան իրենց եւ-
րոպացի բոլորքի համար: Այժմ եւս
Եւրոպայում ռուս ուսանողութիւնե-
րը եւ Ռուսաստանի կանանց բարձ-
րագոյն դասընթացների ուղակերտուհի-
ները ցոյց են տալիս լուրջ յարաբերու-
թիւն դէպի գիտութիւնը, միեւնոյն ժա-
նանակ իրենց կողմէն արժանաւոր
կարգաւոր կենդանակալութիւն: Արդա-
րայի՞ք է ուրեմն մերժել նոցա հայրենի-
քում այն բանը, ինչ որ նոքա Եւրոպա-
յում արդէն ձեռք բերեցին թէ իրենց
եւ թէ իրենց այլապէս բոլորքի համար,
ազգայնութիւն եւ հրապարակախօսները:
Նոյն հարցի վերաբերութիւնով մի փոքր
հակառակ են տրամադրված ռուս մի
քանի մտածողները. դորա պատճառը
երեւի համարում են 60 թուականներին
կատարված առաջին կարճ ժամանակ-
եայ փորձը: Միայն մի ուսումնական
տարի թոյլ էին տուել օրիորդներին եւս
ուսանողութիւն գրվելու. բայց տեսնելով
մի քանի անյարմարութիւններ շուտով
արգիւլել էին կանանց, մինչդեռ Եւրո-
պայում եւ Ամերիկայում այդ միջոցը
ընդունված է արդէն իբրեւ ամենաուղիղ,
ամենապարզ եւ ամենակարճ ճանապարհ:
Ռուսաստանում 60 թուականներին կա-
տարված փորձի ժամանակ իսկապէս ոչ
ոչ բոլոր ուսողութեան չէ արել աչքի
ընկնող անյարմարութիւնները, եւ այդ
չնչին պահանջութիւնները իբրեւ մեծա-
մեծ արդեւքներ համարելով վիակում են
կանանց առաջ համալսարանի դռները:
մինչդեռ, ինչպէս կարծում են, կարելի
էր կարճ ժամանակում այդ չնչին ա-
նյարմարութիւնների առաջն առնել ա-
ռանց բուն գործը փնտելու:

Անկախ 60 թուականների փորձը
մեծ կապ է ունեցել ժամանակի պահան-
ջի հետ. յիշուի ռուս հասարակութե-
ան զգացել էր այդ կարիքը եւ
ռուս օրիորդները գիտակցաբար էին
ձգտում բարձրագոյն կրթութեան: Բայց
դորա հետ միասին համալսարան մտ-
նելու եւ կամ բարձրագոյն կրթու-
թիւն ստանալու մօղան եւս դուրս
էր եկել կանանց մէջ, Համալսարան
մտնելը վերջիններիս համար նորութիւն
էր, իսկ իւրաքանչիւր նորութիւն ըս-
տեղծում է սկզբում եւ մօղա: Յայտ-
նի բան է ի հարկէ գիտակցաբար ձեռ-
նող օրիորդների հետ պէտք է երեւա-
լին համալսարանում նաեւ մօղային հե-
տեւող աղջիկներ: Թէ ինչքան էր այդ
պիսիների թիւը եւ ինչ կը լինէր դուրս
հետեւանքը, այդ պէտք է ցոյց տա-
րիւր. եւ սակայն շուտով վերջ են
տալիս փորձին, առանց լուրջ քննութեան
ենթարկելու դորա նպատակադարձու-
թիւնը: Իսկապէս ինքը համալսարանը
նպատակ էր մի կողմից մօղային հետե-
ւողների համալսարան մտնելուն, քանի
որ էր պահանջել սկզբից նոցանից որ եւ
է կանոնաւոր քննութիւն: Այդպիսի
ուսանողութիւնները աւելի յաճախ աչքի
են ընկել համալսարանի միջնոցներում,
քան թէ լուրջ զբաղվողները ներքին
արահներում:

Այժմ հանգամանքները փոխված են.
նախկին երկիրը չի կայ. միայն հաւա-
սար քննութեան գործութիւնով կարե-
լի է թողնել կանանց համալսարան:
Եւրոպական համալսարաններում կա-
նանց ընդունելութիւնը տղամարդ-
կանց հետ հաւասար պարտականու-
թիւնով եւ իրաւունքով արդէն շատ
պարզ վճռված է, մինչդեռ կանանց
համար առանձին բարձրագոյն կրթ-
ական հաստատութիւններ հիմնելը
պահանջում է մեծամեծ նիւթական
միջոցներ, եւ կամ եթէ այդ չլինի, այն
ժամանակ մատակարարված գիտութիւ-
նը թիւրի եւ անարաւարտ պէտք է լինի:
Բժշկական վարժարանը խիստ աղէկ
մի կրթական նշանակութիւն ունեցող
հաստատութիւն չէ. բուն գիտական հո-
ղի վերայ հաստատելու համար, հար-
կաւոր եւ դարձնական զբաղմունք
տեսականի հետ: Իսկ այդ հանգամանքը
կարող է ահադին նիւթական միջոցի,
մինչդեռ այդ բոլորը կայ անդէն բժշկա-
կան ֆակուլտետում, Ուրեմն, առանձին
հրապարակախօսները, էլ ինչ հարկ
կայ նոցա կանանց բժշկական ֆակուլ-
տետ բաց անել:

Ա. Մանուկեան

ԳՈՒԹԵԱՆ, ԳՈՐԾԱԿԱՆ, ԳՈՐԾԻՆԵՐ

Կը շարունակէ իր գործառնութիւնը
Կը հրատարակէ դասական գիրքեր
Կը գրէ դասաւանդներ եւ վարժա-
հաններ: Կը հայտնայթէ դպրոցական սի-
ւալը, գրքեր, աշխարհայտաց քարտէս-
ներ, եւ այլն եւ այլն:
Գաւառացուց եւ ի մասնաւորի դա-
սաւանդ կ'ընծայէ ամէն գիւրութիւն
եւ ամպկցութիւն, անհատական, կրթա-
կան, առեւտրական, դատական եւ այլ
գործոց մասին:
Հասցէ. ՍՄԲԱՏ ԴԱԽԵԱՆ
11, Գաղաքէր խան, Պահէճ-Գա-
րու Կ. Պոլիս: 4—10

Արտաքին լուրեր

ԱՆԳԼԻԱ

Հորտ Ռոզսելի ի Թրինթի ձու ար-
տասանած ճառի մը մէջ ըսաւ թէ
չնորհիւ Եւրոպայի պետական ան-
ձերուն Մարքի մէջ ո' եւ է դժուարու-
թիւն չձգեցաւ:

Նախարարապետը աւարտելով իր
ճառը ըսաւ թէ աշխարհիս խաղաղու-
թեան սպաննացող ամենէն մեծ վտանգ-
ները կը ծագին պատասխանատուութիւն
չունեցող անձերու խօսքերէն:

Այս առթիւ Սթանֆորտ Կլայն որ
Քոնկրէ խնդրին առթիւ եթէ Անգլիոյ
կառավարութիւնն ալ դորձած էր այն-
պիսի լեզու մը որուն օրինակը տուաւ
Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախա-
րարը, անկարելի պիտի ըլլար որ երկու
երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական
յարաբերութիւնները 24 ժամ շարու-
նակուէին:

—Գիտուն կիները: Քէմպրիճի հա-
մալսարանական քննութեանց մէջ աղջիկ
մը, Միս Զոնսըն, ստացաւ ամենէն աւելի
շատ թիւ, այնպէս որ իր էրիկմարդ
մրցակիցները շատ ետ մնացին իրմէն:

Եւ սակայն այդ աղջիկը ո'չ աստի-
ճան մը, ո'չ վիսյական պիտի կրնայ
ստնել, վասն զի համալսարանական օ-
րէնքները չեն ներքին Պարզապէս իր
անձնական զօհացումին համար է որ
համալսարանը յաճախելով քննութիւն-
ները անցուց Միս Զոնսըն:

Ս Ի Ս Ս

Փրա-Եօթի խնդիրը վերջացած է:
Կրօնիւրէնի սպաննիչը 20 տարուան տա-
ժանակիր աշխատութեան դատապար-
տուեցաւ: Փրանսական կառավարութեան
պահանջումին համաձայն դատարանին
ալ ներկայացաւ, իրեն դէմ տրուած
դատաւճիւրը լսելու համար:

Չ Ի Ն Ա Ս Ս Ա Ն

Հոնք-Քոնկին հեռագիր մը կը ծա-
նուցանէ թէ ժամտախտէն 86 հոգի
մեռեր են:

ՀՈՄՈՒՆԻՏԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԵՆԵՆԵՐԵՐԸ

Բարիկի հանրածանօթ կաթիլի թե-
թը, Խնկիլը կ'ըսէ թէ Պապին այս օրերս
հրատարակելով շրջաբերականի մէջ մա-
նաւոր զրուի մը պիտի յատկանայ Արե-
ւելքի եւ Հոմանական ու Յունական եկե-
ղեցիներու միութեան: Պապութիւնը ոչ
յունական է, ոչ լատինական է, ըստ
Պապին, այլ տիեզերական: Եւրոպեա-
կանը կը խոստանայ բաժանել եկեղե-
ցիներուն տալ քրիստոնէութեան առա-
ջին դարերու դիւքը, ներքին յատուկ
կազմակերպութեամբ: Կը հրապարակէ
քրիստոնէայ եկեղեցիներուն յանդաւա-
նալ միութեան:

Ռ Ո Ւ Ս Ի Ա

Կրօնական ներդաւմտութեան տուալին
օրինակ մը:
Ռուսական դատարան մը շատ տար-
ուան բռնադատութեան դատապարտած
եր վերջերս էրիկ կիսի մը եւ լուրջական
քարոզիչ մը: Առաջիններուն յանցանքն
էր իրենց զաւակները լուտերական կրօն-
քին մէջ կրկնելն. իսկ երէցն ալ յան-

ցաւոր էր վասն զի ռուսադաւան
սակած էր Բողոքականութիւնի մը
Կը հաղորդուի որ Չարը ասոց
չնորհաւ է: Առաջին շնորհն է որ
կ'ընէ կրօնական յանցանքներու
դատապարտուող ոչ-ռուսադաւան
Միքելե հիմա կայսրը միշտ հասա-
ն էր այն բոլոր դատաւճիւրները զոր
տարանները տուած էին ռուսադաւա-
նութեան դէմ յանցանք գործող բոլոր
կան հովիւներուն:

Չարին ներդաւմտութիւնը կը
ծուի թէ շատ աղքեցիկ պիտի ըլլայ
տարաններուն վրայ, կրօնական յան-
ներու համար տրուելիք որոշումն
առթիւ: Ռուսական Նեսկիլի թիւք
կրօնէ թէ այսուհետեւ Ռուսիոյ մէջ
ընտանեկան յարեացական քաղաք-
նութիւն մը կը գործ դրուի ոչ-ռուս
դաւաններու նկատմամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ՆԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Հում, 16 յունիս
Թագաւորը եւ դահաւառանք իրեն
Պ. Բրիտի ընտանաւորը զայն
զինքը շնորհաւորելու համար երեւի
խանական ժողովին մէջ դատած
զուրկեանը համար:

Լոնտոն, 16 յունիս
Երեսիտիւնական ժողովին մէջ
տաքին գործերու խորհրդական Սթե-
կըյ յայտարարեց թէ Մարքի միջ-
ունեցող պետութեանց միջեւ կար-
ներու փոխանակութիւնն յայտնի
որ փախը կայ միարանութեամբ
ժողով անդիմադ պահել Մարքի պո-
կարութիւնը եւրոպական շահերու
խորհրդակցութեան համար:

Առ այժմ անհայտն է Գարսի
կրիկուրի աղէտին զոհ եղողներուն դիմ-
ները հանել, հանքերը բռնկած են եւ
օդախօս գործիները երած են: Մի-
այն 14 դիակ դուրս հանուեցաւ: Փը-
կութեան աշխատութեանց տուեալ 10
զի եւս մեռան: Երէկուան ժամը 9 լի
մինչեւ այս առաւօտ ժամը 10 միջոց
հինգ պայթում եւս տեղի ունեցաւ:

Բեղաւորի 16 յունիս
Կետարեայ Անգլիա զնայ
—Երկաթուղիի քարիքներու յան-
նաժողովին մէջ եւրոպական նախապը-
յայտարարեց թէ Հակառակիւր ցոյցն
տեղափոխման համար չի գեկուարէ զին-
րուն զեղմանը եթէ Պետութեան եր-
կաթուղիներուն համար աղէկ առաւ
զալիք հասցիքի նուազութեան փոխարէն
վաճառականութիւնը եւ երկաթգործու-
թիւնը օգուտներ ձեռք բերեն:

ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ

Յանձնակատար ապահովագրակ
ընկերութեանց հրդեհի, կեանքի, ծովի
եւ այլ արկածներու դէմ:

Գրասենեակ Դաւթիա Սարգիս խա-
թիւ 5:

Անհամբեր սպասուած դատաքիթ
Սահակեանց Սրբազան Պատմաբան
Նոր Ալիսի
Բ. տպագրութեամբ լոյս տեսաւ այս
օրերս: Գին 3 դրանկան:
Դպրոցաց համար մասնաւոր զեղ:
Դիմել Դաւթիա Սարգիս խա-
թիւ 5 Երկաթեան Գրասենեակ: 7—12

ԹԵՐԹՈՆ ՀԱՅՐԵՆԻԿԻ (89)

ԺԻՒԼ ՄԱՌԻ

ՀԱՅԻՆԻՔ

ՄԱՍՆ Բ.

ՄԱՆՈՒԱՆ ԽԵՂԻՐ

2.

—Կը պատասխանում, աղջիկս. ինչ
կ'ուզէք իմանալ:

—Տղան կորուստը թողր մանրա-
մասնութիւնները պատմելիք ինձի:

—Կարծեմ թէ բան մը չլուցայ:

—Ձեր զաւակը գտնելու համար որ
եւ է խաղաղութիւն չըրի՞ք:

—Ըրի, բայց, փափո՞ւ, բոլոր խու-
ղարկութիւններս աւարդելն մնացին:

—Ոչ ոք բան մը չըսա՞ւ ձեզ:

—Ոչ ոք:

—Հորը մահուանը վրայոք ալ բան
մը չիմացա՞ք:

—Բնա՞ւ: Բանի մը օր ետքը մար-
մինը դառնեցաւ: Բժիշկները քննեցին
դան: Վերջը բացուելով՝ մէկէն ի մէկ
մեռեր էր: Ձիւքը սպանած չէին, ինչ-
պէս որ կը կոտորուէին եւս:

—Իսկ ձեր եղբայրը...
—Երաւոր տղան անտառին մէջ ձը-
գեր էր... Աս էր իր ոճիւրդ... Աստ-
ուած ալ շարաշար պատճեց զինքը...
—Ձե՞ք կարծիք որ ձեր եղբոր բա-
րանութիւնը անցնալին պատմութեան
հետ առնչութիւն ունենայ:

—Ի՞նչպէս:

—Ձեմ գիտե՞ր... Երկու հոգի միայն
ձեր զաւակը գտնեցին... Բա՞թօլ եւ
Պ. տը Բօնիթալ... մին հօգը, աղքե-
ցիկ. միւսը գող, մոլի... ո՞վ գիտէ
թէ մին միւսը մէջուրէն վերցնելու
չա՞ք մը չուէ՞ր...
—Ի՞նչ նպատակով:

—Այս գաղտնիքին միակ տէր ինքը
մնաւ համար:

Մարկիթ չպատասխանեց:

Այս արկնի ու տիւրի խառնուրդը
կը ստատիւնները զինքը:

Մարթօլէն կը շարունակէր, լոյս
փնտռելով այն խաւարումը քառսին
մէջ, ուղեւոր նախ իր համալուր հաս-
տատել եւ ապահով ըլլալ թէ չէր սը-
խալեր, թէ այն որդի, զոր Մարկիթ
կը կարծէր գտած ըլլալ ժիւրտուր զըտ-
նելով, այն որդին ժաքն էր:

—Պ. Բիւր ժիւրտու Պ. Անթուան
տը Բօնիթալէ քարտուղարը չէ՞ր մի:

—Տարիէ մը ի վեր:
—Այս գիւրտածը շատ զարմանալի
չերեւան է ձեզ:

—Իրաւունք ունիք, ըսաւ մայրը, ու-
րաւ ձայնը հետզհետէ կ'այլալէր: Աս-
կից ինչ կ'ըզրակացնէք:

—Ո՛հ, բան մը չեմ ուզեր եզրա-
կացնել... գոնէ առ այժմ... Միայն
ըսե՛ք ինձի թէ... երբ ձեր զաւակը
անտառը ձգեցին... իր խանձարներ-
րուն մէջ չկա՞ր անանի բան մը, որով
կարենայիք որ մը գտնել զինքը...
—Ո՛հ, Հորաքոյրս բան մը չգրաւ:
Ձէնիք կրնա՞ր գուշակել որ այն ձիւնին
անտառին մէջ պիտի ձգուէր...
—Իրաւ է, միմիկը Մարթօլէն մը-
տախտ... Բայց կարելի է որ հայրը
բան մը գրած ըլլայ... Պատուանչան
ուէ՞ր:

—Այո՛:
—Խա՛ն:
—Այո՛, խա՛ն եւ զինուորական չը-
քաղարամ:

—Աս աղէկ, կ'ըսէր Մարթօլէն մոտ-
ով... Աս ուրիշ ապացոյց մըն ալ:
Մտածե՛ք թէ առկալին ինչ կրնա՞ր
հարցնել: Ձեր ուղեր ա՛լ աւելի պըր-
պտելով՝ կոմսուհին հետաքրքրութիւն

ու միանգամայն սրտատանջութիւն պատ-
ճառել:
Բայց դեռ քանի մը հարցումներ կա-
լին, որ իր չրթունքները կ'այլալէին:
Կամայից, իբր թէ անտարբերու-
թեամբ, ըսաւ.
—Ձեր զաւակին հօրը մէկ կենդանա-
ղիւր չուէ՞ր... չէ՞ք կրնա՞ր զայն ցու-
ցնել ինձի...
—Չուէր: Իրմէն յիշատակէ ուրիշ
բան մնացած չէ ինձի, բայց իր գէմը
խորունկ քանգակուած է ստիտ մէջ եւ
աչքին առջեւն է՝ իբր թէ դեռ երկի
պտըտած ըլլայիք: Բիւրի անտառին մեծ
ճառագիւններուն մէջ, առա

